

Metody dydaktyczne: informacje wstępne

Metody dydaktyczne stosowane podczas zajęć dydaktycznych powinny wynikać z efektów uczenia się założonych dla przedmiotu. Ich użycie może być częściowo ograniczone przez formę zajęć, jednak nie oznacza to, że na wykładach osiąga się jedynie efekty wiedzowe, a na ćwiczeniach – umiejętnościowe. Na wykładzie można stosować metody podające (wykład, pogadanka, prelekcja itp.), ale także wymianę doświadczeń czy ocenę krytyczną w celu wykształcenia określonych umiejętności oraz zorganizować debatę oxfordzką, pozwalającą na kształcenie kompetencji społecznych. Podczas ćwiczeń, poza projektami czy metodami problemowymi, można korzystać np. z prezentacji i pracy z tekstem – a więc metod pogłębiających wiedzę lub zachęcić osoby studiujące do pracy w grupie oraz dyskusji w celu rozwijania postaw społecznych.

Współczesne podejście do metod dydaktycznych zakłada, że nie są one jedynie sposobem efektywnego przekazywania wiedzy czy kształcenia umiejętności i postaw, ale także wspierania osoby uczącej się w procesie rozumienia, zapamiętywania, uczenia się i rozwijania indywidualnych predyspozycji.

Popularny podział metod dydaktycznych wyodrębnia grupy metod ze względu na sposób angażowania osób uczestniczących w zajęciach. W literaturze metodycznej niektóre z metod bywają kwalifikowane do różnych grup (np. metoda projektowa jest jednocześnie aktywizująca i praktyczna) lub traktowane jako techniki lub narzędzia (MoSCoW, debata oxfordzka, mapa myśli):

1) metody **podające** – wykorzystywane bezpośrednio w wykładach informacyjnych i monograficznych, obecne również podczas zajęć praktycznych w postaci objaśniania, pogadanek oraz opisów zjawisk i procesów – służą głównie klarownemu i szczegółowemu podawaniu informacji oraz wyjaśnianiu związków i zależności; są to m.in. wykład konwencjonalny, problemowy, mini-wykład, pogadanka, storytelling;

2) metody **eksponujące** – obejmujące prezentację wzorcowych realizacji zjawisk i procesów (pozytywnych i negatywnych) – uruchamiają u osób studiujących procesy analityczne i dają możliwość zaangażowania ich w sytuację związaną z konkretnym zagadnieniem; są to m.in.: pokaz, analiza studium przypadku;

3) metody **problemowe** – umożliwiające odkrywanie nowych zagadnień i zjawisk w procesie dwukierunkowego przekazu (osoba prowadząca ↔ osoba studiująca) z dużym udziałem pracy własnej osób studiujących; są to m.in.: wykład konwersatoryjny, praca z materiałem źródłowym, metoda 3-2-1, analiza SWOT, różne formy dyskusji, pytania sokratejskie;

4) metody **praktyczne** – umożliwiające osobom studiującym nabywanie umiejętności poprzez aktywne wykonywanie konkretnych zadań, z użyciem odpowiednich narzędzi, w tym instrukcji; są to m.in.: metoda warsztatowa, symulacja, metoda ćwiczebna, stacje zadaniowe, demonstracja, instruktaż, pokaz;

5) metody **programowane** – wykorzystywane podczas zajęć praktycznych realizowanych z użyciem komputerów i specjalistycznego oprogramowania – wymagają realizacji konkretnych zadań w warunkach narzuconych przez wykorzystywany sprzęt techniczny; są to m.in.: quizy i testy z wykorzystaniem platform cyfrowych, metoda warsztatowa i ćwiczebna z użyciem specjalistycznego oprogramowania;

6) metody **aktywizujące** – polegają na realizacji zadań wymagających od osób studiujących czynnego udziału i kreatywności w projektowaniu, realizacji oraz sprawozdawaniu efektów wykonanej pracy; są to m.in.: flipped classroom, peer learning, jigsaw, metoda projektowa, World Cafe, dwa bieguny, think-pair-share, 10:2, studia przypadków.

Współczesna dydaktyka kładzie nacisk na **metody aktywizujące**, w których aktywność osób studiujących jest porównywalna lub wyższa niż aktywność osób prowadzących zajęcia. Wymagają stałego myślenia, angażują emocjonalnie osoby uczestniczące w zajęciach i pozwalają osobom prowadzącym zajęcia na obserwowanie postaw społecznych osób studiujących. Służą doskonaleniu umiejętności przydatnych nie tylko podczas zajęć, ale również w codziennym życiu, np. umiejętności wyciągania wniosków, myślenia analitycznego i krytycznego, łączenia zdarzeń i faktów w związki przyczynowo-skutkowe, umiejętności właściwego zachowania się w nowej sytuacji, komunikatywności, dyskusowania, kreatywności.

Katalog metod dydaktycznych¹

I. Wybór metod pozwalających na przygotowanie osób studiujących do zajęć:

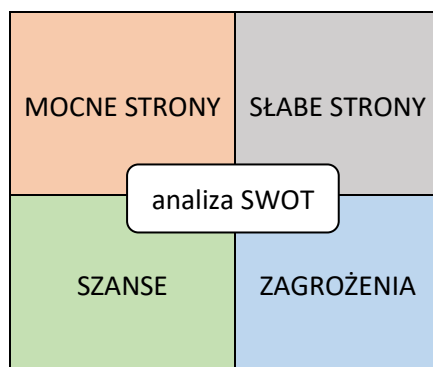
1. **Flipped classroom** (metoda odwróconej klasy): osoba studiująca, w ramach pracy domowej poprzedzającej zajęcia, zapoznaje się z przygotowanym dla niej materiałem dydaktycznym (lub prowadzi własny research) związanym z tematem, który będzie omawiany na kolejnych zajęciach. Na zajęciach ma miejsce utrwalanie przyswojonej wiedzy i ćwiczenie konkretnych umiejętności z nią związanych pod okiem osoby prowadzącej.
2. **Praca z materiałem źródłowym**: pozwala na wykorzystanie w procesie nauki np. tekstów, map, dokumentów historycznych (również audiowizualnych) i in. Praca z materiałem źródłowym przebiega według wskazówek osoby prowadzącej (wcześniej sformułowane zadania, pytania itp.).
3. **Metoda 3-2-1**: osoba studiująca zapoznaje się przed zajęciami z przygotowanym dla niej materiałem dydaktycznym, a następnie realizuje trzy zadania (np. 1. Wybiera z materiału trzy fakty, elementy, tezy, które są jej zdaniem najistotniejsze i uzasadnia swój wybór; 2. Wybiera dwa elementy, stwierdzenia itp., które są dla niej niejasne i krótko wyjaśnia, dlaczego; 3. Formułuje jedno pytanie do autora materiału lub osoby prowadzącej zajęcia, które powinno wykraczać poza treści zawarte w materiale, lecz być z nimi związane), wysyłając odpowiedzi do osoby prowadzącej. Osoba prowadząca może np. wykorzystać odpowiedzi osób studiujących, planując zajęcia.

II. Wybór metod pozwalających na wzmocnienie pracy w zespole i rozwijanie kompetencji społecznych:

1. **Praca grupowa**: polega na realizacji zadań w mniejszych lub większych zespołach (2-7 osób). Rolą osoby prowadzącej jest określenie jasnych zasad, według których powinna przebiegać praca zespołowa, zdefiniowanie ról w zespołach, wsparcie podczas realizacji zadania i ocena efektów pracy osób uczących się.
2. **Metoda warsztatowa** (workshop): realizowana w oparciu o metodę grupową, ma na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie wybranych kompetencji w praktycznym działaniu. Metoda ta aktywizuje analityczne i krytyczne myślenie, pracę koncepcyjną, kreatywność i in.
3. **Peer learning** (nauczanie rówieśnicze, nauczanie poprzez wymianę): polega na pracy w małych zespołach, której celem jest wzajemne uczenie się od siebie. Jest to metoda angażująca osoby studiujące, polegająca na wspólnym analizowaniu, omawianiu i przyswajaniu określonego materiału dydaktycznego. Ważnym elementem jest wymiana spostrzeżeń, wniosków, wiedzy między osobami studiującymi.
4. **Jigsaw** (z ang. puzzle, układanka): metoda, w której osoby studiujące, pracując w małych zespołach, opracowują przydzielony im materiał dydaktyczny, stanowiący fragment lub aspekt obszerniejszego zagadnienia, stając się w ten sposób ekspert(k)ami w tym zakresie. Następnie osoby z każdej grupy tematycznej łączą się w grupy mieszane i dzielą się ze sobą wzajemnie nabytą wcześniej wiedzą. W wyniku tej wymiany, każdy dysponuje kompleksową wiedzą z wybranego tematu.
5. **Analiza SWOT**: polega na zespołowej analizie i ocenie określonego stanu rzeczy dzięki zidentyfikowaniu mocnych i słabych stron oraz określeniu szans (na korzystną zmianę) i zagrożeń (zmiana niekorzystna) pozwalających na podjęcie decyzji co do dalszej strategii postępowania. Mocne i słabe strony można traktować jako czynniki wewnętrzne mające wpływ na dany stan rzeczy/ cechy stanu obecnego / takie, na które ma się wpływ, zaś szanse i zagrożenia to czynniki zewnętrzne / spodziewane rezultaty / takie, na które nie ma się wpływu. W konkretnej analizie należy stosować jedno z wymienionych ujęć.

¹ Wybór metod opracowany na podstawie: Anna Chyły (red.): *Metody, które działają. Przewodnik dla prowadzących zajęcia w uczelniach*. AGH: Kraków 2025; Edyta Brudnik i inn. (red.): *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*. Jedność: Kielce 2010.

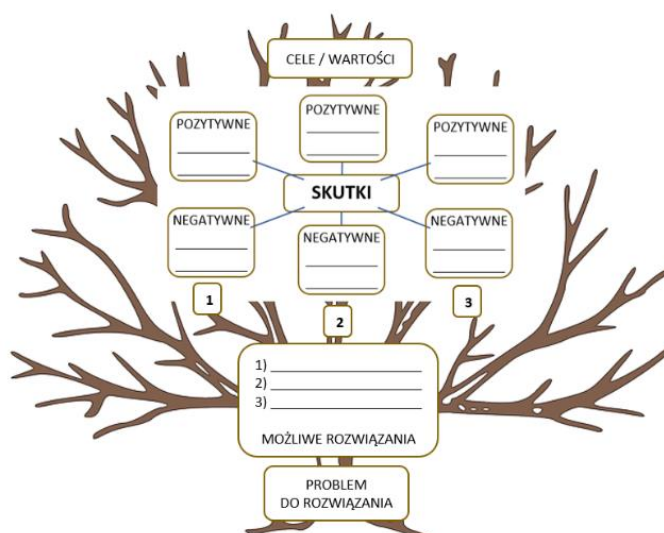
Schemat graficzny do wykorzystania podczas pracy tą metodą:

III. Wybór metod przygotowujących osoby studiujące do pracy z projektem:

1. **MoSCoW**: metoda oparta na określaniu stopnia priorytetyzacji działań np. składających się na realizację złożonego zadania lub projektu. W tym celu osoby studiujące przyporządkowują częściowe zadania lub działania do 4 kategorii: 1. **Must have** – działania konieczne, bez których nie da się niczego osiągnąć; 2. **Should have** – działania ważne, ale nie są konieczne w danym momencie, więc mogą zostać odłożone w czasie; 3. **Could have** – dobrze będzie, jeśli takie działania się pojawią; 4. **Won't have this time** – działania, które nie zostaną teraz zrealizowane, ale nie zostają usunięte z listy priorytetów, bo być może będzie jeszcze okazja, żeby do nich wrócić.
2. **Myślenie wizualne**: metoda polegająca na wykorzystaniu elementów wizualnych podczas notowania i prezentowania przyswajanych treści. Ma na celu optymalizację zapamiętywania i zachęcenie osoby uczącej się do analizy materiału, z którym pracuje. W ramach tej metody można wykorzystać np.: **mapę myśli**, **mapę koncepcyjną** (ma bardziej przemyślaną strukturę niż mapa myśli, odzwierciedla hierarchię i zależności między poszczególnymi elementami), **sketchnoting** (tworzenie wizualnych notatek zawierających oprócz tekstu proste elementy graficzne, małe rysunki, kolory itp.), **visual storytelling** (wizualna opowieść – wykorzystanie opowiadania (najlepiej z udziałem bohaterów) z elementami wizualizacji do przekazania określonych treści.
 - a) **Drzewo decyzyjne** – graficzny zapis procesu przechodzenia od identyfikacji trudności do jej rozwiązania, służy rozwijaniu umiejętności analizy problemu, krytycznej oceny ustalonych rozwiązań, umiejętności decydowania na podstawie faktów, umożliwia poznawanie zależności przyczynowo-skutkowych. **Etapy**: 1) sformułowanie problemu; 2) określenie celów i wartości najbardziej istotnych dla osoby podejmującej decyzję; 3) proponowanie różnych rozwiązań; 4) wskazanie pozytywnych i negatywnych skutków każdego rozwiązania z punktu widzenia celów i wartości; 5) podjęcie najwłaściwszej decyzji.

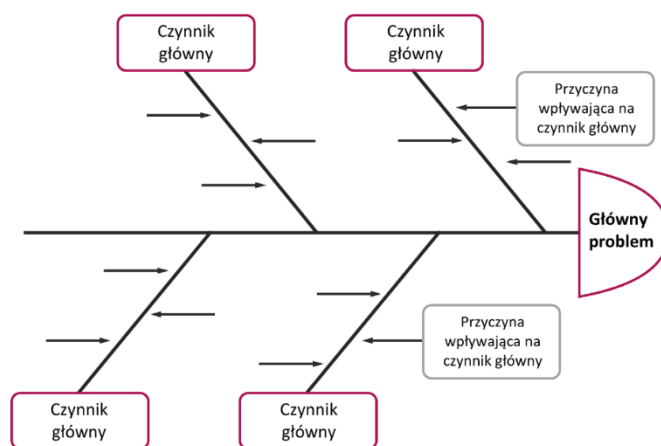
Schemat graficzny do pracy tą metodą:

- b) **Rybi szkielet** (schemat przyczyn i skutków) – graficzny zapis dokonywania analizy problemu, służy ustaleniu głównych i mniej istotnych przyczyn zaistnienia problemu oraz sformułowaniu propozycji jego rozwiązania. **Etapy:** 1) identyfikacja głównego problemu (uzupełnienie głowy ryby); 2) ustalenie 4-6 bezpośrednich przyczyn / czynników problemu (uzupełnienie ości przy osi głównej); 3) ustalenie jak największej liczby przyczyn pośrednich – powodów powstawania głównych przyczyn / czynników problemu (drobniejsze ości); 4) sformułowanie propozycji sposobów rozwiązania problemu.

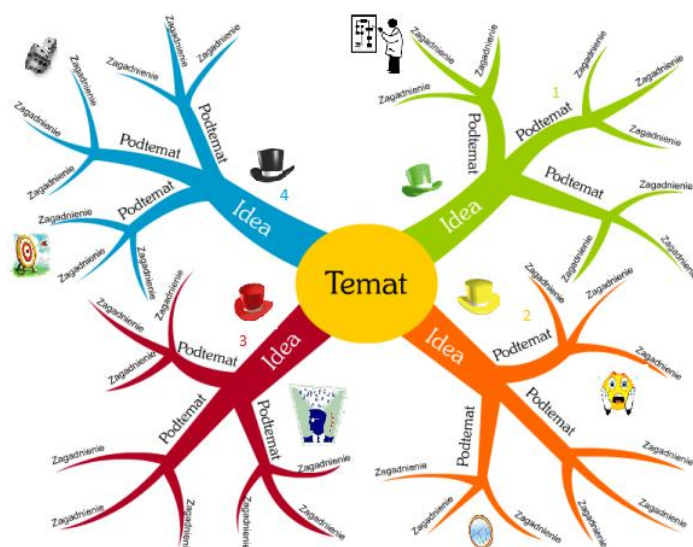
Możliwe jest zastosowanie tej metody w innym wariantcie – po wspólnym określeniu przyczyn bezpośrednich dzieli się osoby studiujące na tyle grup, ile wskazano przyczyn, a następnie każda grupa ustala przyczyny pośrednie związane z jednym czynnikiem głównym i w rezultacie dyskusji wskazuje najważniejszą z nich. Ten sposób wymaga dyskusji podsumowującej, podczas której przedstawiciel/ka każdej grupy omawia przed wszystkimi osobami uczestniczącymi w zajęciach, co i dlaczego zostało wskazane jako najważniejsza przyczyna pośrednia. Następnie wszyscy razem ustalają, co można wskazać jako najważniejszą przyczynę bezpośrednią i związane z nią rozwiązanie problemu.

Schemat graficzny do pracy tą metodą:

- c) **Mapa myśli** (mapa skojarzeń) – metoda łącząca skojarzenia i grafikę w celu przedstawienia i zdefiniowania jakiegoś zagadnienia, ułatwiająca zapamiętywanie oraz porządkowanie wiedzy i zwiększająca efektywność pracy dzięki wykorzystaniu schematycznych rysunków, rozgałęzień, pogrubień, symboli i kolorów. Może być stosowana w każdej części zajęć, dobrze sprawdza się jako podsumowanie zajęć.

Schemat graficzny do pracy tą metodą (<https://edualy.com>):

Centralny punkt mapy stanowi jej temat ujęty hasłowo lub zobrazowany graficznie, wokół niego promieniście na głównych rozgałęzieniach umieszcza się kilka słów-kluczy najsilniej kojarzących się z tematem, a następnie od nich odchodzą mniejsze rozgałęzienia ze szczegółowymi skojarzeniami dla każdego ze słów-kluczy. Zapisywane słowa (w zależności od wagi – wielkimi lub małymi literami) powinny być jednoznaczne i łatwe do zapamiętania, a każde główne rozgałęzienie i związane z nim mniejsze rozgałęzienia powinny być tego samego koloru.

- 3. Metoda projektowa:** zakłada realizację obszernego materiału w czasie dłuższym niż jedno zajęcie (może trwać np. przez cały rok, semestr lub jego większą część). Jest to metoda realizowana indywidualnie lub w zespole i wymaga od osoby studiującej m.in. umiejętności organizacji własnej pracy, definiowania problemów badawczych i poszukiwania rozwiązań, gromadzenia materiałów i odpowiedniego dobierania źródeł informacji.

Zadania osoby prowadzącej zajęcia: zapoznanie osób studiujących z zagadnieniami, które mogą być realizowane metodą projektu; konsultacje na każdym etapie prac; nadzór nad postępem prac; pomoc w przypadku trudności; opracowanie kryteriów oceniania uwzględniającego różne efekty uczenia się o role poszczególnych osób tworzących dany zespół; udział w ocenie projektu (podczas jego realizacji i po zakończeniu).

Zadania zespołu: wybór tematu; dotarcie do źródeł informacji, wybór narzędzi pracy; przydzielenie zadań poszczególnym osobom w zespole; gromadzenie i opracowywanie materiałów; realizacja projektu; sporządzenie sprawozdania, przygotowanie prezentacji projektu i prezentacja.

Zadania wspólne: opracowanie celów, kontraktu, programu i harmonogram działań.

Projekt może zawierać zarówno teoretyczne, jak i praktyczne rozwiązanie problemu, a jego efektem powinien być pisemny raport zawierający analizę i rozwiązanie problemu, opis metod i ich zastosowania, etapów pracy oraz wnioski końcowe. Po wykonaniu projektu powinny zostać publicznie zaprezentowane, wspólnie przedyskutowane i ocenione.

Etapy: 1) wybór zagadnienia – wyłonienie tematu; 2) określenie celów projektu (ogólnego – wspólnego dla wszystkich grup oraz celów operacyjnych dla poszczególnych projektów); 3) zawarcie kontraktu (umowa pomiędzy osobą prowadzącą zajęcia a osobami studiującymi zawierająca: tematy i cele projektów, osoby realizujące dany projekt, czas realizacji, formy wykonania, zadania poszczególnych zespołów, terminy obowiązkowych konsultacji z osobą prowadzącą zajęcia, czas i sposób prezentacji oraz kryteria oceny); 4) opracowanie programu projektu (określenie zasobów, zadań w poszczególnych zespołach i ich przydzielenie) i harmonogramu działań; 5) realizacja projektu; 6) prezentacja projektu; 7) ocena końcowa projektu.

IV. Wybór metod wspierających wymianę myśli/spostrzeżeń/opinii podczas zajęć:

- 1. Dyskusja:** może mieć np. formę **dyskusji panelowej, okrągłego stołu, śnieżnej kuli, burzy mózgów i in.**, być prowadzona na zajęciach stacjonarnych lub np. online na forum grupy zajęciowej. Rolą osoby prowadzącej zajęcia jest ukierunkowywanie dyskusji (zgodnie z celem i tematem zajęć) odpowiednio dobranymi pytaniami. Ostatnim etapem powinno być zawsze podsumowanie rezultatów dyskusji.
- a) **dyskusja** – omawiana kwestia powinna być wystarczająco kontrowersyjna, wzbudzać zainteresowanie i nie może dawać się szybko i jednoznacznie rozstrzygnąć. Temat nie może odwoływać się do nowych wiadomości, zawierać niezrozumiałych pojęć i określeń. Wymiana zdań między osobami uczestniczącymi w dyskusji musi być poprzedzona przygotowaniem, np. zebraniem informacji na dany temat, przeczytaniem tekstów i powinna kończyć się podsumowaniem, stanowiącym krótkie omówienie rezultatów i sposobu jej prowadzenia (np. które argumenty były najbardziej przekonujące, kto i dlaczego zmienił zdanie, co w przebiegu dyskusji było niewłaściwe);

- b) **dyskusja panelowa** – odmiana dyskusji, w której temat jest publicznie dyskutowany przez wyznaczoną grupę panelistów/panelistek i kierowana przez osobę moderującą. Paneliści/Panelistki wcześniej przygotowują się do zabierania głosu i powinni/powinny reprezentować odmienne stanowiska. Po ich wystąpieniach wypowiadają się słuchacze/słuchaczki (zadają pytania, przedstawiają swoje opinie). Na zakończenie osoba moderująca podsumowuje i komentuje dyskusję.
- c) **okrągły stół** – odmiana dyskusji oparta na swobodnej wymianie zdań między osobą prowadzącą zajęcia i osobami studiującymi oraz między samymi osobami uczestniczącymi w zajęciach. Prezentują oni własne poglądy i doświadczenia, udzielają sobie wyjaśnień, które w razie potrzeby uzupełnia i koryguje osoba prowadząca zajęcia. Po zakończeniu dyskusji następuje jej podsumowanie;
- d) **burza mózgów** (giełda pomysłów) – odmiana dyskusji umożliwiająca szybkie zgromadzenie wielu konkurencyjnych lub uzupełniających pomysłów na rozwiązanie problemu przy założeniu, że każdy pomysł jest równie dobry i ważniejsza jest ich ilość, a nie jakość. Warunkiem skuteczności metody jest swoboda zgłoszeń i oddzielenie fazy gromadzenia pomysłów od ich krytycznej analizy. **Etapy:** 1) sformułowanie problemu; 2) zgłaszanie jak największej liczby pomysłów (każdy jest zapisywany); 3) krytyczna analiza pomysłów i ich ocena (poprzedzona ustaleniem kryteriów oceny, np. realność, zyski/straty, akceptacja większości); 4) wybór rozwiązania i ewentualnie decyzja o realizacji wybranego rozwiązania;
- e) **metoda śnieżnej kuli** – ma na celu stopniowe poszukiwanie rozwiązania i służy kształceniu umiejętności argumentowania, przekonywania i negocjowania. Umożliwia aktywny udział każdego, kto uczestniczy w zajęciach, dzięki przejściu od pracy indywidualnej do grupowej. **Etapy:** 1) praca indywidualna – poszukiwanie rozwiązań problemu; 2) praca w parach – omawianie zagadnień, poszukiwanie wspólnych rozwiązań; 3) łączenie par (2+2) – rozmowa i poszukiwanie wspólnego rozwiązania; 4) łączenie czwórek (4+4) – poszukiwanie wspólnego rozwiązania; 5) prezentacja 3 najważniejszych wniosków przez przedstawicieli zespołów.
- f) **metaplan** – odmiana dyskusji z elementami metody graficznej (uczestnicy dyskutując, tworzą plakat będący odwzorowaniem najważniejszych ustaleń lub zapisują spostrzeżenia w specjalnej tabeli). Służy systematycznemu zbadaniu problemu i wspólnemu szukaniu najlepszego rozwiązania. Skłania do krytycznej analizy faktów, formułowania sądów i opinii. Może być stosowana w większych i mniejszych grupach. **Etapy:** 1) przedstawienie problemu; 2) poszukiwanie odpowiedzi kolejno na 3 pytania z zapisywaniem odpowiedzi na kartkach przyklepanych do plakatu lub w tabeli na tablicy: Jak jest? Jak być powinno? Dlaczego nie jest tak, jak powinno być?; 3) sformułowanie i zapisanie wniosków, które powinny prowadzić do naprawy sytuacji. W sytuacji jednoczesnej pracy w kilku małych grupach nad tym samym problemem osoby sprawozdające powinny zrelacjonować efekty pracy każdej z nich, a następnie wnioski poszczególnych grup powinny zostać zebrane jako rozwiązanie wspólne.

Schemat graficzny do wykorzystania podczas pracy tą metodą:

PROBLEM	
Jak jest?	Jak być powinno?
Dlaczego nie jest tak, jak powinno być?	Wnioski (co zrobić?)

2. **Debata oksfordzka:** ma formę dyskusji prowadzonej przez dwa zespoły (w klasycznej wersji w każdym zespole są 4 osoby) i moderowanej przez „marszałka”. Ważną postacią jest również „sekretarz”, który czuwa nad organizacją debaty. Każda osoba w zespole pełni ściśle zdefiniowaną rolę (pierwsza osoba przedstawia stanowisko swojej grupy, druga przedstawia argumenty, trzecia poddaje krytyce argumenty drużyny przeciwnej, czwarta podsumowuje argumenty obu drużyn). Przedstawiciele/Przedstawicielki obu drużyn zabierają głos naprzemiennie, a na każde wystąpienie mają nie więcej niż 5 minut. Drużyny oraz publiczność mogą zadawać pytania, które mogą zostać również odrzucone. Oceny debaty dokonuje jury.
3. **Pytania sokratejskie** (dialog sokratejski): metoda polegająca na prowadzeniu dialogu i zadawaniu otwartych pytań zachęcających osobę studiującą do głębszej refleksji nad omawianym zagadnieniem.
4. **World Cafe** (metoda kawiarnianych stolików): zachęca osoby studiujące do dyskusji w małych grupach na tematy związane z zagadnieniem omawianym na zajęciach. Do każdego stolika przypisany jest określony temat, po upływie przewidzianego czasu, grupy zmieniają stolik. Jednak zawsze jedna osoba z danej grupy zostaje przez chwilę przy stoliku i referuje nowej grupie przebieg/ wynik dyskusji poprzedniej grupy, tak aby nowa grupa mogła się do tego krytycznie i konstruktywnie odnieść i uzupełnić to, co zostało już wypracowane. W końcowym efekcie wszystkie grupy powinny przedyskutować wszystkie tematy.
5. **Dwa bieguny:** metoda polegająca na grupowej analizie dwóch przeciwstawnych teorii, koncepcji, interpretacji itd. Rolą osoby prowadzącej jest zaprezentowanie takich koncepcji grupie, a następnie zachęcenie osób studiujących do wybrania jednej z nich (w wyniku dyskusji w małych zespołach i w oparciu własną wiedzę i doświadczenie) i umotywowanie swojej decyzji.
6. **Think-pair-share:** w ramach tej metody osoby studiujące powinny wspólnie (w parach lub zespołach maks. 4-osobowych) rozwiązać problem lub odpowiedzieć na pytanie. **Etapy:** 1) osoba prowadząca formułuje pytanie i prosi o indywidualne przemyślenie odpowiedzi (faza **think**); 2) osoby studiujące łączą się w pary (**pair**) lub małe zespoły i dzielą się swoimi przemyśleniami, starając się wypracować wspólne rozwiązanie; 3) zespoły prezentują na forum efekty swojej pracy (**share**).
7. **10:2:** metoda realizowana w powtarzających się sekwencjach, według zasady: 10 minut prezentacji materiału i 2 minuty dyskusji w małych zespołach. Przedmiotem dyskusji jest problem związany z omówioną wcześniej partią materiału.

V. Wybór metod pozwalających na praktyczne zastosowanie nabytej wiedzy:

1. **Uczenie się na porażkach:** ta metoda uświadamia, że błędy są naturalnym i ważnym elementem procesu uczenia się i polega na analizie błędów popełnianych przez osoby studiujące. Taka analiza może odbywać się na forum lub w mniejszych zespołach.
2. **Studium przypadku** (case study): polega na analizie przez osoby studiujące wybranych tematów lub/i sytuacji, które uwiadcniają omawiany na zajęciach problem. Pozwala zdobyć kontekstową lub dogłębną wiedzę na konkretny temat z rzeczywistego świata. Metoda ta powinna umożliwić zgromadzenie nowych lub nieoczekiwanych informacji na dany temat, zakwestionowanie lub skomplikowanie istniejących założeń i teorii, zaproponowanie praktycznych działań pozwalających na uniknięcie w przyszłości błędów i usterek cechujących analizowany przypadek. **Etapy:** 1) ustalenie problemu, który będzie badany w oparciu o konkretny przypadek; 2) wskazanie ram teoretycznych (która z teorii wyjaśnia podobne zjawiska, wskazanie jej słabych stron i zaproponowanie nowych wyjaśnień); 3) zbieranie danych dotyczących wybranego problemu (przy użyciu metod takich jak wywiady, obserwacje, analiza źródeł pierwotnych i wtórnych, np. artykułów prasowych, zdjęć, oficjalnych dokumentów); 4) opis i analiza przypadku (powinny być szczegółowe i kontekstowe, a dla kilku analiz – porównywalne i podobnie ustrukturyzowane; 5) wnioski i wskazanie rozwiązań problemu. Możliwe jest również zawężone zastosowanie tej metody na potrzeby zajęć i ćwiczenia umiejętności analitycznych, argumentowania, zastosowania w praktyce wiedzy teoretycznej itp. – gdy celem jest jedynie diagnoza sytuacji, wydarzenia itd. w celach poglądowych lub gdy sytuacja nie ma mieć rozwiązania, a zadaniem osób studiujących jest jedynie przewidzenie jej dalszego rozwoju.

Metoda studium przypadku może być zastosowana jako większe zadanie w trakcie semestru – **etapy**: 1) opis zagadnienia/problemu (nazwanie problemu, podanie źródeł popierających tezę, że dane zjawisko jest problemem/ważnym zagadnieniem); 2) zaprezentowanie informacji (potencjalne źródła problemu, opinie specjalistów, dane ukazujące skalę problemu itp., bez sugerowania wniosków); 3) opis zastosowanego rozwiązania; 4) ocena rozwiązania (dane na temat skuteczności, ewentualne spekulacje, czy inne rozwiązanie nie przyniosłoby podobnych lub lepszych skutków); 5) podsumowanie.

3. **Symulacja**: metoda pozwalająca na wypracowanie, doskonalenie lub sprawdzenie określonych kompetencji oraz na uczenie się na błędach w bezpiecznej przestrzeni sali seminaryjnej. W zamyśle tej metody osoby studiujące powinny zostać skonfrontowane z zaaranżowanymi sytuacjami, z którymi prawdopodobnie zetkną się w życiu zawodowym.
4. **Metoda ćwiczebna**: polega na częstym wykonywaniu zadań lub aktywności związanych z tematyką danych zajęć. Jej celem jest wykształcenie pożądaných umiejętności na odpowiednim poziomie zaawansowania.
5. **Stacje zadaniowe** (Stationenlernen): organizacja zajęć w formie szeregu stanowisk/stacji, przy których osoby studiujące wykonują różne, dokładnie opisane zadania. Każda stacja rozwija inny aspekt danego tematu lub umiejętności (stacje refleksyjne, badawcze, kreatywne, praktyczne itd.), a osoby studiujące przechodzą między nimi samodzielnie lub w małych grupach.

VI. Wybór metod, których celem jest przekazanie wiedzy:

1. **Wykład**: celem jest tutaj przekazanie dużej porcji wiedzy teoretycznej, która powinna być logicznie uporządkowana. W ramach tej metody mamy do dyspozycji
 - a) **wykład konwencjonalny** – polega na podaniu gotowej wiedzy z uwzględnieniem terminologii właściwej danej nauce. Wymaga od słuchaczy/słuchaczek myślenia abstrakcyjnego, rozumienia związków i zależności oraz zapamiętania dużej porcji informacji. Umożliwia przekazanie największej ilości informacji w najkrótszym czasie. Powinien być wspierany prezentacjami i urozmaicany różnymi formami przekazu (np. pokazami filmów, dygresjami) w celu uniknięcia monotonii i pobudzania skupienia słuchaczy/słuchaczek.
 - b) **wykład problemowy** – omawiający wybrany problem, jego istotę oraz sposoby rozwiązania. Wymaga od osób studiujących uważnego śledzenia wywodu i rozumowania równoległe z osobą prowadzącą, która „głośno myśli”, rozważa różne aspekty zagadnienia, porównuje, kwestionuje, uogólnia, stawia pytania i udziela odpowiedzi – pozwala podążać słuchacz(k)om tokiem swojego rozumowania. Ten rodzaj wykładu może być trudno akceptowalny dla osób studiujących preferujących klarowny porządek przechodzenia po kolei przez jasno wskazane punkty aż do jednoznacznych konkluzji. Warto zatem stosować „mosty” pomiędzy kolejnymi wątkami, zaznaczać związki przyczynowo-skutkowe i ograniczać naturalną w tej metodzie dygresjonalność.
 - c) **wykład konwersatoryjny** – zakłada słowną aktywność słuchaczy/słuchaczek, wprowadzanie elementów dyskusji i wspólne dochodzenia do wniosków / rozwiązań. Osoby studiujące powinny móc zauważać, że ich wypowiedzi mają wpływ na przebieg wykładu, np. pojawienie się dodatkowego wątku, rozbudowanie konkluzji. Ten typ wykładu w porównaniu z pozostałymi charakteryzuje się najbardziej ograniczonym monitorowaniem jego przebiegu przez osobę prowadzącą, ale zarazem umożliwia największą aktywizację słuchaczy/słuchaczek.
2. **Mini-wykład, pogadanka**: krótkie wprowadzenie treści teoretycznych, będące wstępem np. do ćwiczeń czy innego rodzaju aktywności. Może pełnić też funkcję podsumowania ćwiczeń.
3. **Demonstracja, instruktaż, pokaz**: metoda wprowadzająca, w której osoba prowadząca dokładnie demonstruje, w jaki sposób osoby studiujące powinny w kolejnych krokach wykonać dane zadanie.
4. **Storytelling** (opowiadanie): prezentacja wybranych treści z wykorzystaniem narracji o zabarwieniu emocjonalnym, czego celem jest umożliwienie osobie studiującej utożsamienie się z bohaterami i ich historią w celu lepszego zrozumienia prezentowanego zagadnienia/ omawianej sytuacji.

VII. Wybór metod weryfikacji i oceny stopnia osiągnięcia założonych efektów uczenia się:

1. **Metoda portfolio:** polega na systematycznym gromadzeniu przez osobę studiującą materiałów dokumentujących jej pracę w trakcie semestru/ roku akad. i daje wgląd w poczynione przez nią postępy oraz ilustruje rozwój nabytych kompetencji.
2. **Tradycyjne metody weryfikacji:** np. egzamin (np. ustny, pisemny, testowy, dyplomowy), zaliczenie (np. ustne, pisemne, testowe), referat, prezentacja, projekt (indywidualny lub grupowy), przyczynek do dyskusji podczas zajęć, pisemna praca domowa, dziennik praktyk.

Przyporządkowanie metod do kategorii efektów

Wybór metod weryfikujących efekty w zakresie wiedzy (W), np. znajomość i zrozumienie kluczowych pojęć, teorii, modeli itp.:

1. **Testy i inne sprawdziany wiedzy** przeprowadzane w trakcie semestru.
2. **Quiz na platformie e-learningowej lub przy wykorzystaniu narzędzi** cyfrowych (Quizlet, Kahoot itp.) przeprowadzany w trakcie semestru, na zajęciach lub w formie pracy domowej.
3. **Egzamin pisemny, ustny, testowy, dyplomowy** przeprowadzany na koniec semestru (pytania otwarte, zamknięte, test wielokrotnego wyboru).
4. **Zaliczenie** (np. ustne, pisemne, testowe) przeprowadzane na koniec semestru.
5. **Minute paper** (jednominutówka): pod koniec zajęć osoby studiujące zapisują, czego się nauczyły i co pozostaje dla nich niejasne.

Wybór metod weryfikujących efekty w zakresie umiejętności (U), np. umiejętność analizowania, interpretowania, rozwiązywania problemów badawczych, stosowania wiedzy teoretycznej w praktyce itp.

1. **Pisemna lub ustna analiza przypadku** (case study) dokonywana indywidualnie lub grupowo.
2. **Projekt indywidualny lub grupowy.**
3. **Prezentacja ustna** / ewentualnie: monologowa lub dialogowa wypowiedź ustna (również w dyskusjach grupowych).
4. **Interpretacja materiałów źródłowych** pisemna lub ustna.
5. **Portfolio.**
6. **Ticket out the door** (krótka odpowiedź na pytanie związane z treściami omawianymi na zajęciach, którą osoba studiująca musi oddać przed wyjściem z zajęć).
7. **Wypowiedź pisemna** (np. wypracowanie).
8. **Analiza studium przypadku** – jej istotą jest ocena problemu / zagadnienia poprzez przyjrzenie się sposobom jego rozwiązania, które zostały już opracowane, zaimplementowane i przyniosły skutki w konkretnym przypadku (tj. istnieją dane na temat przebiegu tego procesu i jego skuteczności). Metoda analizy studium przypadku dobrze sprawdza się jako sposób na ocenienie osób studiujących – ich umiejętności zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce. Podstawę stanowi szczegółowy opis przypadku – problemu, jaki został zdiagnozowany, rozwiązań naprawczych, jakie zaproponowano, skutków ich wdrożenia. Praca osób studiujących polega na ocenie każdego z tych elementów w oparciu o szereg pytań (np. czy poprawnie i dostatecznie szczegółowo określono problem? Czy plan naprawczy był adekwatny do zdiagnozowanych trudności? Czy cele i środki były adekwatnie dobrane? Jakie rozwiązania alternatywne można było zastosować?).

Wybór metod weryfikujących efekty w zakresie kompetencji społecznych (K), jak np. praca w grupie, gotowość do podejmowania określonych ról i postaw itp.

- 1. Ocena pracy osoby studiującej w grupie** (w tym adekwatność wkładu w pracę zespołu, komunikacja, współpraca).
- 2. Ocena na podstawie obserwacji zachowania osoby studiującej podczas dyskusji/ warsztatów itp.** – sposobu jej argumentacji, reagowania na opinie, przestrzegania zasad itp.
- 3. Samoocena i ocena koleżeńska** (peer review) – odzwierciedla świadomość własnych kompetencji i umiejętność formułowania konstruktywnej informacji zwrotnej.